

Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum véleménye az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programról (EFOP)

Oktatás-képzés

A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény megkívánja a részes államoktól:

24. cikk (részlet)

Oktatás

1. A részes államok elismerik a fogyatékossgal élő személyek oktatáshoz való jogát. E jog hátrányos megkülönböztetés nélküli, az egyenlő esélyek alapján történő megvalósítása céljából a részes államok befogadó oktatási rendszert biztosítanak minden szinten, továbbá élethosszig tartó tanulási lehetőséget nyújtanak az alábbiakra figyelemmel:

- a) az emberben rejlő képességek, méltóságérzet és önbecsülés teljes mértékű kifejlesztése, valamint az emberi jogok, alapvető szabadságok és az emberi sokszínűség tiszteletben tartásának erősítése;
- b) a fogyatékossgal élő személyek személyiségének, tehetségének és alkotóképességének, valamint mentális és fizikai képességeinek lehető legteljesebb fejlesztése;
- c) a szabad társadalomban való tényleges részvétel lehetővé tétele a fogyatékossgal élő személyek számára.

A 1998. évi XXVI. törvény módosításáról szóló 2013. évi LXII. törvény 2013. június 1-jén lépett hatályba:

A fogyatékos személyek jogairól esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.) 4. § a) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(E törvény alkalmazásában)

„a) fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja;”

A Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum álláspontja, hogy az ENSZ Egyezmény rendelkezései szerint a pszichoszociális károsodással élő fogyatékos személyeknek a részes államok biztosítják, hogy hátrányos megkülönböztetés nélkül és másokkal azonos alapon férnek hozzá az általános felsőfokú oktatáshoz, a szakképzéshez, felnőttoktatáshoz és élethosszig tartó tanuláshoz. E célból a részes államok biztosítják az ésszerű alkalmazkodást a fogyatékossgal élő személyek számára.

A pszichoszociális károsodással élő személyek oktatása jelenleg megoldatlan Magyarországon, e társadalmi csoportnak nincs lehetősége a fogyatékossgát is figyelembe vevő oktatáshoz, szakképzéshez. A pszichiátriai betegek nappali intézményei vállalnak fel oktatási, képzési feladatokat, ám a két évtizedes törvényi szabályozás ellenére (1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról) a nappali intézmények száma mégsem éri el hazánkban a szükséges mértéket. Nem elhanyagolható szempont, hogy a közösségi pszichiátria széleskörű megvalósulását, az önszolgáltató csoportok, illetve egyéb civil szervezetek kezdeti lépéseit is támogathatná a pszichiátriai betegek nappali intézményének országos hálózata. Jelenleg országos hálózatról nem beszélhetünk! A pszichoszociális károsodás, elsősorban a szkizofrénia az esetek nagy részében fiatal felnőttkorban kezdődik. Abban az életszakaszban, amikor rendszerint felkészülünk választott hivatásunkra és/vagy amikor partnerkapcsolatainkban már felnőttként veszünk részt, hiszen számolunk azzal, hogy a kapcsolat családalapítással teljesebben ki. Így érthető, hogy a szkizofrénia sok személytől már fiatal korban elveszi a teljes

élet lehetőségét és az életminőséget alapvetően meghatározó lehetőségektől fosztja meg. A világszinten is magas öngyilkossági arányokhoz képest is különösen veszélyeztetett ez a csoport: a szkizofréniában szenvedők tíz százaléka saját kezűleg vet véget életének.

A Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum véleménye, hogy megfelelő oktatással, szakképzéssel a pszichoszociális károsodással élők jelenlegi tömeges egzisztenciális lecsúszása megakadályozható és a munkavállalás, a társadalmi befogadás eredményeként javul az életminőség.

Foglalkoztatás

A Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény megkívánja a részes államoktól:

27. cikk

Munkavállalás és foglalkoztatás

1. A részes államok elismerik a fogyatékossgal élő személyek munkavállaláshoz való jogát, másokkal azonos alapon; ez magában foglalja egy, a fogyatékossgal élő személyek számára nyitott, befogadó és hozzáférhető munkaerő-piacon szabadon választott és elfogadott munka révén nyerhető megélhetés lehetőségének jogát. A részes államok védik és segítik a munkához való jog érvényesülését - ideértve azokat is, akik a munkavégzés ideje alatt váltak fogyatékossgal -, azáltal, hogy megteszik a szükséges lépéseket, akár törvényalkotás útján is, annak érdekében, hogy többek között:

- a) megtúltsanak mindennemű, a fogyatékossgal alapján történő, a munkavállalás bármely formájával kapcsolatos hátrányos megkülönböztetést, beleértve a munkaerő-toborzás, az alkalmazás és a foglalkoztatás feltételeit, a foglalkoztatás folytonosságát, a szakmai előmenetelt, valamint a biztonságos és egészséges munkakörülményeket;
  - b) a fogyatékossgal élő személyek méltányos és kedvező munkafeltételekhez való jogát másokkal azonos alapon védjék, beleértve az esélyegyenlőséget és az azonos értékű munkáért járó azonos díjazást, a biztonságos és egészséges munkakörülményeket, beleértve a zaklatás elleni védelmet és a sérelmek orvoslását;
  - c) biztosítsák, hogy a fogyatékossgal élő személyek másokkal azonos alapon gyakorolhassák munkaiügyi és szakszervezeti jogait;
  - d) biztosítsák a fogyatékossgal élő személyek számára, hogy hatékonyan hozzáférjenek az általános szakmai és pályaválasztási tanácsadói programokhoz, a közvetítői szolgáltatásokhoz, valamint a szakképzéshez és továbbképzésekhez;
  - e) előmozdítsák a fogyatékossgal élő személyek elhelyezkedési és előrelépési lehetőségeit a munkaerőpiacon, valamint segítséget nyújtsanak a munkahely felkutatása, megszerzése, megtartása és a munkához való visszatérés során;
  - f) támogassák az önfoglalkoztatás, a vállalkozás, a szövetkezetek fejlesztésének és az egyéni vállalkozás elindításának lehetőségeit;
  - g) fogyatékossgal élő személyeket foglalkoztassanak a közszférában;
  - h) megfelelő politika és intézkedések révén elősegítsék a fogyatékossgal élő személyek magánszektorban történő alkalmazását, amelybe beletartozhatnak megerősítő programok, ösztönzők és egyéb intézkedések;
  - i) biztosítsák, hogy a munkahelyen ésszerű elhelyezés legyen biztosítva a fogyatékossgal élő személyek számára;
  - j) elősegítsék a fogyatékossgal élő személyek munkatapasztalat-szerzését a nyílt munkaerőpiacon;
  - k) támogassák a fogyatékossgal élő személyeknek szóló szakképzési és szakmai rehabilitációt, a munkában tartási és munkába való visszatérést segítő programokat.
2. A részes államok biztosítják, hogy a fogyatékossgal élő személyeket ne tarthassák rabszolgasorban vagy szolgaságban, valamint hogy - másokkal azonos alapon - részesüljenek a kényszer- vagy kötelező munkával szembeni védelemben.

A Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum felhívja a figyelmet arra, hogy a tartósan fennálló egészségi problémát, betegséget, funkcionális zavart jelölő megváltozott munkaképességű foglalkoztatottak 135 ezer fős létszáma a betegség típusa szerint a népesség egészétől némileg eltérő struktúrát tükröz. Egyes betegségi típusok ugyanis -a betegség súlyosságától nem függetlenül- kevésbé jelentenek akadályozó tényezőt a munkavégzésben, míg mások

inkább. A foglalkoztatottak körében a mozgásszervi problémával küzdők, a mellkasi és légzőszervi betegséggel élők, a cukorbetegség jóval nagyobb arányt képviselnek, mint a megváltozott munkaképességű népesség egészében, ugyanakkor a keringési rendszer betegségeiben szenvedők, illetve az idegrendszeri eredetű és a pszichoszociális károsodással élők viszont jóval alacsonyabbat.

A pszichoszociális károsodással élő, megváltozott munkaképességű személyek körében növelni szükséges a foglalkoztatottságot, ennek elérése érdekében prioritás a célcsoportnak megfelelő speciális rehabilitációs, képzési, illetve a munkavállalásra felkészítő programok indítása.

A pszichoszociális fogyatékosokkal élő hiányosnak tartják a rehabilitációs lehetőségeket, amelyekhez a Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum felmérése szerint azon gondozottaknak csupán a fele fér hozzá, akik igényt tartanak erre.

A társadalmi kirekesztettség, a stigmatizáció és a diszkrimináció a pszichoszociális fogyatékosokkal élő tekintetében súlyos plusz terheket okoz. A pszichoszociális károsodás egyrészt tüneteik révén közvetlenül, másrészt a stigmatizáció és a diszkrimináció közvetítésével jelentősen rontják az életminőséget, az önálló életvitel lehetőségét és a munkavállalást.

Az előítéletek, stigmák és a félelmek az emberi sorsok, a pszichoszociális fogyatékosokkal élő életkörülményeinek bemutatásával oldódnak és idővel megszüntethetők. Ebben a törekvésben, az előítéletek megszüntetésében a civil szervezetek munkája, az érintettek bevonása nélkülözhetetlen, javaslatunk, az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Programban hangsúlyozottan jelenjen meg a civil önszolgáltató, érdekvédő szervezetek támogatása. Szükséges továbbá az érdekvédelmi szervezetek bevonása a mentális egészséggel kapcsolatos stratégiák és cselekvési tervek megvalósításában, a „jó gyakorlatok” átvétele, terjesztése terén.

Budapest, 2013. augusztus 27.

Radó Iván sk. elnök